

Meester, gij begint weer...

Over de verhouding tussen magistratuur en advocatuur

1. Inleiding

Wat doet het ontzettend veel deugd om terug te mogen spreken, voor een groep mensen die ik ook daadwerkelijk “live” kan zien, en niet vanachter één of ander scherm. We hebben nochtans gevreesd voor een ander scenario... Er zijn de laatste tijd zoveel maatregelen in het leven geroepen, er zijn versoepelingen geweest en terug afgevoerd, er zijn evenementen geannuleerd die aanvankelijk toch mochten doorgaan en zo verder... Maar we zijn er geraakt! Want dit is toch zo een beetje het Pukkelpop van het gerechtelijk jaar, nietwaar? Iets waar elk jaar naar uitgekeken wordt. Het is elk jaar anders, met betere edities en mindere, maar het is altijd leuk om terug te komen naar deze vertrouwde openingsconferentie en de mensen terug te zien na 2 maanden gerechtelijk verlof. En als het dan al niet voor de openingsredenaar zelf is, dan toch minstens voor de receptie achteraf.

Het belang van de “live” ervaring, daar moet ik – denk ik – niemand nog van overtuigen. Het belang van echte, intermenselijke interactie is wel duidelijk gebleken. Blijkbaar is het niet alleen de inhoud van woorden die telt, maar de hele lichaamstaal, de directheid van het gesprek, de onmiskenbare en voelbare interactie die ontstaat tussen mensen die met elkaar in dialoog gaan. Daarom ben ik zo blij dat ik hier vandaag “live” voor jullie kan staan. Dat ik jullie gelaatsuitdrukkingen in al haar subtiliteiten kan zien. Dat ik de instemmende, of misschien iets minder instemmende kuchjes kan horen tijdens mijn uiteenzetting. Want het onderwerp dat ik heb gekozen, – dat zullen jullie wel begrepen hebben – is nogal delicaat: de verhouding tussen magistratuur en advocatuur.

Het zal jullie niet verbazen, als ik jullie ook even waarschuw. Er zullen zaken zijn, waarover jullie het allemaal spontaan met mij eens zullen zijn. Maar er zullen ook zaken zijn waar ik meer dan 1 openingsrede voor nodig zou hebben, om jullie ervan te overtuigen. Ik wil beklemtonen dat datgene wat ik ga zeggen, dat ik dat met de meest oprechte intentie zeg, om

tot een verbetering te komen. Op het einde van mijn uiteenzetting zal ik ook een paar bescheiden voorstellen in die zin doen. En ik sta altijd open voor discussies, tijdens de receptie straks of elders. Want als er iets belangrijk is in een beschaafde samenleving, dan is het wel dat we doordrongen blijven van het besef dat het mogelijk is dat we ons vergissen. Uiteraard ikzelf in de eerste plaats. Het is een wijsheid die dezer dagen al te vaak vergeten wordt. Iedereen is tegenwoordig zo verdomd overtuigd van het eigen gelijk. Er is nog weinig ruimte voor nuance en voor inleving in de situatie van de ander. Anderzijds betekent dit niet dat je zelf aan overtuiging moet inboeten. Het is meer iets als: *You know you're never sure, but you're sure you could be right*. Die moeilijke balans blijven opzoeken is niet evident. Maar de Rechtbank is bij uitstek de plaats waarop we in staat moeten zijn om dit op een beschaafde wijze te doen. Dat is uiteindelijk wat wij dagdagelijks doen: met elkaar in debat gaan, argumenteren, elkaar trachten te overtuigen.

Tot slot wens ik nog te preciseren, dat wat ik vandaag ga vertellen, uitsluitend vanuit een strafrechtelijke invalshoek gebeurt. Andere rechtsdomeinen, daar waag ik mij uiteraard en gelukkig niet aan...

2. De verhouding tussen magistratuur en advocatuur

“Loopt het dan niet lekker tussen magistratuur en advocatuur?”, hoor ik u vragen. Zij die mijn privé situatie kennen, zullen er misschien van uitgaan dat het wel prima zal gaan met mijn verhouding tot de magistratuur. Oproepen tot een nòg betere verhouding tussen magistraat en advocaat zou dan neigen naar overdreven promiscuïteit, iets waarvan ik uiteraard niet verdacht wil worden...

Maar daar gaat het natuurlijk niet om. Het gaat niet om mij, en het gaat niet om de intermenselijke verhouding tussen magistratuur en advocatuur. Daar gaat het op zich prima mee. Waar het vandaag over gaat, is misschien een niet minder delicaat onderwerp, met name de professionele relatie tussen magistraten en advocaten. En daar loopt toch wel wat fout. Ik heb de indruk dat we van elkaar vervreemd zijn. En zoals dat gaat bij koppels waar het even

minder goed gaat, is dat nooit de fout van één van de twee partners. Veel berust op misverstanden.

Voorgaande is ook de reden voor de titel *“Meester, gij begint weer.”* Ik vind dat deze titel goed het gevoel weergeeft dat leeft bij de balie, een gevoel om niet meer ernstig genomen te worden. Het gevoel dat er bij de magistratuur een verminderde bereidheid is om te luisteren naar wat de advocaat te vertellen heeft. Een zeker gevoel van eigengereidheid zelfs: *“Meester, u hoeft niets meer te zeggen, ik weet het allemaal wel...”* Dit creëert een zeer groot gevoel van moedeloosheid bij de advocatuur, een gevoel waarvan ik vermoed, dat het onderschat wordt bij de magistratuur. Tijdens de vele uren die wij als advocaten mogen spenderen aan wachten, hebben we uiteraard uitgebreid de tijd om van gedachten te wisselen over de gang van zaken. En ik kan u verzekeren dat de beroepsvreugde bij de strafpleiters behoorlijk laag is. En dit heeft alles te maken heeft met de verhouding die wij hebben met de magistratuur, met hun luisterbereidheid, althans zoals wij die ervaren. Er leeft een gevoel dat wat wij ook zeggen, het allemaal toch geen enkele zin meer heeft, geen enkele impact heeft..., zeker inzake voorlopige hechtenis.

Ik weet wel dat de arbeidsvreugde van de advocatuur geen doelstelling hoeft te zijn van de magistratuur, maar volgens mij is er meer aan de hand. En daar wil ik het vandaag graag met u over hebben. In alle openheid. In alle vrankheid. Vanzelfsprekend op een hoffelijke manier. En hier en daar met een vleugje humor. En specifiek voor de aanwezige magistraten: mocht hetgeen ik zeg, soms toch heel erg schuren, bedenk dan: *“Och..., wrijving creëert glans!”*...

3. De oorsprong van de problemen

Hoe is dit probleem ontstaan? Ik denk dat we het belang van maatschappelijke factoren niet mogen onderschatten. De verwachtingen van de maatschappij ten aanzien van het strafrecht zijn enorm toegenomen. Tegenwoordig is het zo dat, als er ergens criminaliteit wordt gepleegd, dan heeft er – volgens de publieke opinie – altijd wel iemand of iets gefaald. De samenleving aanvaardt eigenlijk niet meer dat er nog criminaliteit wordt gepleegd. En als het dan toch gebeurt, dan is dat iemand zijn schuld, en wel die van Justitie. We hebben een

schrijnend voorbeeld gezien in de zaak Julie Van Espen. Sommigen zeiden vlakaf dat het de schuld van het Hof van Beroep te Antwerpen was, dat deze feiten hadden kunnen plaatsvinden. Dat is natuurlijk een aantal bruggen te ver. Sommigen onder u zullen misschien gelezen hebben, dat ik daarover geventileerd heb in een opiniestuk in De Standaard, ter verdediging van Justitie. Ik denk dat het inderdaad van groot belang is om tegen de publieke opinie in te durven gaan.

Naast deze maatschappelijke factoren, denk ik dat één en ander ook gewoon het logische gevolg is van de spanning tussen partijen in een strafproces, waarbij de ene partij iets in gang zet, de ander daarop reageert en de zaken bij momenten naar de ene kant overhellen, en dan weer naar de andere kant. Er is dus ook het spel van actie en reactie.

Het zijn deze twee zaken: de verwachtingen van de samenleving ten aanzien van het strafrecht, en het spel van actie en reactie, die ik vandaag met u wil bespreken.

4. Antigoon

Een eerste heet hangijzer betreft de zogenaamde procedurefouten, en de daaromtrent door de rechtspraak ontwikkelde Antigoon-leer, die uiteindelijk uitgemond is in de Antigoon-wet, het fameuze art. 32 V.T.Sv.

Het is een vaststelling dat het aanhalen van procedurele argumenten door de magistratuur niet op gejuich onthaald wordt. Ik denk dat dat een *understatement* is. Op zich is dat begrijpelijk. Magistraten willen uiteindelijk oordelen over de grond van de zaak. Dat is hetgeen waar het voor hen over gaat. En die procedurele argumenten zijn dan niet meer dan een hinderlijk obstakel dat eerst genomen moet worden, een vervelende “bobbel” in de weg naar gerechtigheid. Het is een beetje zoals de vliegtuigreis naar een vakantiebestemming: de vliegtuigreis zelf is niet het doel, men hoopt dat het snel achter de rug is en vooral dat er onderweg geen ongelukken gebeuren.

En Antigoon geeft de magistratuur de kans daartoe. Sterker nog, Antigoon heeft de magistratuur een polsstok gegeven, om moeiteloos elke procedurele horde te nemen, met gemak en met de glimlach zelfs. En deze mogelijkheid wordt gretig gegrepen. Waarom ook niet, want de wetgever heeft het mogelijk gemaakt? Bijna nooit nog wordt een procedureel argument gevolgd, en als er al beslist wordt tot een onregelmatigheid, zijn de gevolgen omwille van Antigoon onbestaande.

De advocatuur wordt er mee platgeslagen. Vele advocaten overwegen dan ook om procedurele argumentatie op te geven. Dat is logisch. Wij moeten als advocaat realistisch zijn. We moeten in samenspraak met de cliënt nagaan welke verdedigingspistes haalbaar zijn, en welke niet. Het verhaal van het sop en de kolen.

Die twee zaken samen, het feit dat de magistratuur eigenlijk geen zin heeft in procedurele argumenten, en het feit dat Antigoon het mogelijk maakt om procedurele argumenten met gemak “weg te schrijven”, maakt dat een echt debat over procedure eigenlijk onmogelijk is geworden. Vandaar de titel: meester, gij begint weer. *“Waarom begint ge nu weer over procedure? Ik heb er geen zin in, en zowel u als ik weten dat ge er toch niets mee zult bereiken. Waarom dan nog proberen...?”*

Hoe is het toch zo ver kunnen komen? Uiteindelijk is het een evidentie dat de regelmatigheid van de procedure intrinsiek deel uitmaakt van het debat. De advocatuur kan en mag dat niet negeren. Een advocaat heeft de plicht om na te gaan of de procedure correct gevolgd is geweest. Daarover kan geen twijfel bestaan. Maar de advocatuur draagt zelf ook schuld aan deze scheefgetrokken situatie. Er is een tijd geweest, dat het procedurele de overhand dreigde te krijgen boven het inhoudelijke. Dat kan evenmin de bedoeling zijn. De advocatuur moet beseffen dat het maatschappelijk onaanvaardbaar is dat criminelen vrijuit zouden gaan, louter omdat er een miniem procedureel aspect niet in orde zou zijn. De taak van het strafrecht bestaat erin om daders van een misdrijf op te sporen, deze op een correcte manier te berechten en desgevallend te bestraffen. Het strafprocesrecht moet de spelregels daartoe bepalen, maar het lijkt niet proportioneel om elke overtreding van die spelregels met de zwaarst mogelijke sanctie te bestraffen. In het voetbal wordt ook niet elke overtreding bestraft met een rode kaart of een penalty. Er moet gradatie zijn.

Vanuit de magistratuur is dan de Antigoon-leer ontwikkeld. Als tegenreactie op de overdreven nadruk op de procedure, en de mogelijk desastreuze maatschappelijke gevolgen die dit met zich mee zou kunnen brengen. In die zin, is dit een begrijpelijke reactie geweest.

Maar de slinger is doorgeslagen. Gigantisch ver doorgeslagen zelfs. Eigenlijk is het huidige systeem, volstrekt onhoudbaar in haar conceptie. De Antigoon-leer hanteert het principe dat onrechtmatig verkregen bewijs in de regel gebruikt mag worden, behoudens in de 3 bekende uitzonderingen. Een rechtsstaat waarin het principe geïnstalleerd wordt dat het overtreden van de door hemzelf uitgevaardigde regels aanvaardbaar is, ondermijnt zichzelf volledig. Eigenlijk is dat conceptueel on-indenkbaar: we vaardigen een rechtsregel uit, maar als je die niet naleeft, is er eigenlijk toch niets aan de hand. Dit kan en mag niet overeind blijven!

Er zijn uiteraard wel de 3 bekende uitzonderingen, maar deze zijn – bij nadere bestudering – niet deugdelijk. Laat ons ze zeer kort overlopen. Over de uitzondering “op straffe van nietigheid” kunnen we zeer bondig zijn: deze procedureregels zijn uitermate dun gezaaid of zelfs uitdrukkelijk uit de wetgeving verwijderd opdat ze niet langer in het vizier van deze uitzondering terecht zouden komen. Het meest frappante voorbeeld is uiteraard de regelgeving rond de telefoontap. Uit al de bepalingen werd de “op straffe van nietigheid” uit de wetgeving gehaald.

De uitzondering aangaande de betrouwbaarheid van het bewijs heeft ook een te beperkt toepassingsgebied: er bestaan vele onaanvaardbare schendingen van het procesrecht die geen enkele impact hebben op de betrouwbaarheid van het bewijs.

Zelfs de in de praktijk het meest van toepassing zijnde 3^e uitzondering “het recht op een eerlijk proces” is ontoereikend om het debat op een volwassen niveau te tillen. De vraag of een verdachte – globaal gezien – een eerlijk proces heeft genoten, valt niet samen met de vraag of een inbreuk gemaakt lopende het onderzoek al dan niet aanvaardbaar is. Beide vragen bevinden zich weliswaar in hetzelfde semantische veld, maar dekken niet dezelfde lading.

De 3 uitzonderingen samen beslaan bijgevolg niet het ganze terrein waarover de strafrechter zou moeten kunnen oordelen. Een concreet voorbeeld kan dit duidelijk maken: het feit dat een parketjurist ten onrechte een huiszoekingsmandaat heeft afgeleverd, zal de Antigoontoets kunnen doorstaan: deze regelgeving staat niet op straffe van nietigheid, de begane onregelmatigheid heeft op zich geen enkele impact op de betrouwbaarheid van het bewijs en het is perfect mogelijk dat de verdachte *in globo* een eerlijk proces heeft kunnen genieten. Maar ik denk dat we het er toch over eens kunnen zijn, dat het onaanvaardbaar is, dat zomaar iedereen een huiszoekingsmandaat zou mogen afleveren.

De hele Antigoon-leer verwacht eigenlijk 2 zaken, haalt 2 te onderscheiden discussies door elkaar. Aan de ene kant zijn er de onderzochte feiten, en de mogelijke verdachte van deze feiten. Die maken de focus uit van één discussie. Maar aan de andere kant zijn er de procedureregels, en in die discussie is het eigenlijk de onderzoekende overheid – politie en parket dus – die het voorwerp uitmaken van de discussie. Daar wordt nagegaan: “*Overheid, heb jij je werk wel correct gedaan?*” En dat ligt blijkbaar toch wat ongemakkelijk. Voor zichzelf heeft men zelden de neiging om al te streng te zijn. En daar ligt de kern van de denkfout in Antigoon: men vermengt de vraag naar wie een bepaald misdrijf heeft begaan, met de vraag of de overheid zich correct heeft gedragen. De Antigoon-leer heeft een onlosmakelijke link gecreëerd tussen beide discussies.

De oplossing bestaat er dus in de twee discussies terug uit elkaar te trekken. Opgelet: ik zeg niet dat er geen enkele relatie bestaat tussen het belang van het onderzochte misdrijf enerzijds, en de ernst van de inbreuk op de procedureregule anderzijds. Het is wel van belang de twee discussies te onderscheiden, en het antwoord op beide vragen eerst afzonderlijk te bekijken. Wat het procedurele betreft, betekent dit dat terug de juiste vraag gesteld moet worden: “*Welke regels vinden wij belangrijk voor een overheid om na te leven?*” Deze denkoefening moet dringend opnieuw gemaakt worden. En dan kan het niet opgaan dat wanneer deze regels niet nageleefd worden, men zomaar zegt: “*Ja maar het is niet erg dat ge het toch anders gedaan hebt...*”

Welk signaal geef je dan aan je politiediensten? Welk signaal geef je dan aan het parket? En vooral: welk signaal geef je dan aan de samenleving, als je zelf je eigen spelregels niet naleeft?

Hoe kan men dan nog verwachten dat mensen de uitgesproken straffen aanvaarden, dat wij – als advocaten – een uitgesproken vonnis uitleggen bij cliënten? Geloof mij: dat lukt niet! Wij kunnen dat niet meer uitgelegd krijgen: *“Kijk mijnheer, u moet die straf ondergaan want u hebt die rechtsregel overtreden.”* Terwijl de overheid zelf haar eigen regels even vrolijk overtreedt?! Dit is de uitermate gevaarlijke verglijding die nu al jaren plaatsvindt. Als burgers rechtspraak niet meer gaan aanvaarden, is het eind zoek. We mogen trouwens niet naïef zijn met betrekking tot de kennis van de Antigoon-leer bij onderzoekers en verbalisanten op het terrein: *“Het mag toch allemaal van Cassatie ...”* Men moet oppassen voor wat men zaait!

De wetgever draagt hier een verpletterende verantwoordelijkheid. In de eerste plaats voor het verleden. Want toen de Antigoon-rechtspraak is omgezet geweest in wet, is de wetgever veel verder gegaan dan de toenmalige rechtspraak. De wetgever heeft onnadenkend rechtspraak gecodificeerd, die nog volop in evolutie was, en is veel verder gegaan dan nodig. Daar waar in de rechtspraak de geesten rijpten voor correcties en verfijningen, onder meer met betrekking tot het daarnet aangehaalde voorbeeld inzake bevoegdheid – het huiszoekingsmandaat door de parketjurist –, werd deze evolutie abrupt afgebroken door de wetgever. Bovendien heeft de wetgever ook uitdrukkelijk bepaald dat de 3 fameuze uitzonderingen de enige uitzonderingen uitmaken die kunnen leiden tot bewijsuitsluiting. Op deze manier heeft de wetgever de magistratuur geen bewegingsruimte meer gegeven. Door de Antigoon-leer in zulk een strak keurslijf te passen, is de situatie ontstaan zoals we ze die nu kennen en is het zo dat zelfs een zeer verregaande inbreuk op een substantiële procedureregulering zonder enig gevolg kan blijven.

In de tweede plaats heeft de wetgever een verpletterende verantwoordelijkheid voor de toekomst, omdat zij haar essentiële taak niet volbrengt. Met name de denkoefening maken over de regels waarvan de samenleving vindt dat ze essentieel zijn. Dat is de taak van de wetgever: bij wet vastleggen welke de gevolgen zijn van de overtreding van haar eigen regels, of minstens de magistratuur adequate middelen bieden om tot een juist oordeel te komen. Dat heeft de wetgever vooralsnog niet gedaan.

Uit goede bron verneem ik echter gelukkig dat er licht aan het eind van de tunnel gloort... De grote hervorming van het strafprocesrecht zal wellicht niet het leven zien, maar bepaalde

onderdelen uit het voorstel van de experts zouden mogelijks toch nog wet kunnen worden, waaronder dus het stuk over onrechtmatig bekomen bewijs.

In dat voorstel wordt allereerst voorgesteld om het huidige principe om te keren. Er wordt expliciet gesteld dat het in een rechtsstaat passend wordt geacht dat onrechtmatig verkregen bewijs in principe niet gebruikt mag worden, behoudens in de bij wet voorziene gevallen. Eindelijk! Dit lijkt inderdaad het *minimum minimorum*, namelijk dat het principe wordt vooropgesteld dat een onregelmatigheid in de regel gesanctioneerd wordt.

Vervolgens wordt de focus terecht gelegd op de kern van het probleem, met name de vraag naar “Hoe heeft de overheid zich zelf gedragen?”. Onrechtmatig verkregen bewijs mag volgens het voorstel wel worden gebruikt in 3 cumulatieve gevallen. Als de strafrechter vaststelt dat 1° de onregelmatigheid niet het resultaat is van een bewuste of onverschoonbare miskening van het recht of de beschermde waarde. Hier ligt de focus duidelijk terug bij het gedrag van de overheid: men mag niet bewust een rechtsregel overtreden, en men mag ook niet nonchalant zijn in de naleving van de regels.

2° dat de ernst van de schending van het recht of de beschermde waarde concreet minder zwaarwichtig is dan het maatschappelijk belang bij de vervolging van het betrokken misdrijf en bij de eventuele sanctionering van de dader van het misdrijf. Dit is hetgeen ik bedoelde met de overweging dat niet elke pietluttigheid gestraft moet worden met een rode kaart of penalty. Dit is onmiskenbaar de invloed van Antigoon: niet zomaar criminelen vrijspreken als er een minieme fout is gemaakt.

en 3° het gebruik van het onregelmatig bewijs mag geen afbreuk doen aan de integriteit van justitie. Dat is een zeer interessant concept, waar ongetwijfeld nog veel over gedebatteerd zal kunnen worden. De integriteit van justitie. Hieruit blijkt inderdaad dat het Justitie zelf is, dat terecht staat, dat onderzocht wordt. En dat is de juiste focus!

Zoals gezegd, gelden deze 3 voorwaarden cumulatief. Het moge duidelijk zijn dat in dit voorstel, de focus terecht terug komt te liggen bij de kern: de beoordeling van het gedrag van de overheid.

Verder is het van belang nog mee te geven dat in het voorstel in twee gevallen onrechtmatig verkregen bewijs in geen geval toegelaten kan worden, namelijk wanneer er sprake is van

foltering of onmenselijke behandeling, of wanneer ten onrechte een onderzoekshandeling die fundamentele rechten en vrijheden van burgers aantast, werd uitgevoerd zonder de nodige machtiging van een onafhankelijke rechter. Dit laatste betreft de problematiek van de bevoegdheid. Ook dit is uitermate belangrijk: dat men een aantal regels vastlegt waarvan men zegt: wat er ook gebeure, hier kan en mag niet aan getornd worden. In de huidige regeling is dit niet het geval. Alles kan op clementie rekenen...

Het concept van het recht op een eerlijk proces, dat weliswaar dienstig is in een andere context, wordt terecht volledig verlaten in het vraagstuk over de al dan niet bruikbaarheid van onrechtmatig verkregen bewijs.

Om terug op het juiste pad te komen, hebben we een sterke, onafhankelijke, en ook moedige magistratuur nodig. Het lef hebben om te zeggen: *“Overheid, je hebt je eigen regels overtreden. Dat kan niet door de beugel.”* Thans gebeurt dit niet. Wellicht ten dele uit angst voor de publieke opinie. Maar op de gevaren gekoppeld aan het volgen van de publieke opinie, zal ik straks uitgebreid terug komen.

Als we deze hele Antigoon-periode nu vanop een afstand bekijken, wat leren we hier dan uit? Dat de rechtspraak een enorm belangrijke rol heeft gespeeld. Het is de rechtspraak die de problematiek van het onrechtmatig verkregen bewijs duidelijk op de kaart heeft gezet, en gepoogd heeft deze op te lossen. En men heeft daarin belangrijke stappen gezet. Ik vervloek Antigoon dan ook niet als een gigantische vergissing, een dwaalspoor of een waanidee. Vaak zeg ik dat Antigoon een noodzakelijk keerpunt was, maar een onmogelijk eindpunt is. Ja, er moest een debat op gang gebracht worden over de relatie tussen procedurefouten en de mogelijke impact ervan. Maar het werk is verre van afgerond. Antigoon was een keerpunt, geen eindpunt.

Het is ook duidelijk dat magistratuur en advocatuur hier tegenover elkaar staan, met tegenstrijdige visies en belangen. De advocatuur heeft in de ene richting getrokken, de magistratuur in de andere. Dit alles is dan ook het gevolg van datgene wat ik daarnet noemde, het spel van actie en reactie. Op zich is er dus niets vreemds aan deze evolutie. Maar het is tijd om tot een synthese te komen.

Het valt af te wachten of de voorstellen aangaande het onrechtmatig verkregen bewijs ook effectief wet worden. Maar in ieder geval, of die wet er nu komt of niet, er is in deze materie een belangrijke taak weggelegd voor de rechtspraak. En bijgevolg dus ook voor de advocatuur. Wij kunnen als advocaten niet anders, dan vormfouten op te werpen als ze aanwezig zijn, zelfs als we weten dat Antigoon – op dit ogenblik nog – over onze schouder meeloert. Controle op het gevoerde onderzoek is een kerntaak van de advocaat. Dat zit in ons DNA.

En we mogen het ook niet opgeven. Als advocaten maken we het vaker mee, dat eenzelfde argumentatie keer op keer wordt afgewezen, maar dan plots, schijnbaar *out of the blue*, toch gevolgd wordt. Dat zijn mooie momenten... Koester die! Strafpleiters, Confraters, wanhoop dus niet als je niet in één keer je punt gemaakt krijgt. We moeten vechten, altijd blijven vechten. Als we gelijk hebben, is het onze plicht om gelijk te krijgen! Dat is onze job!

Dit debat moet inderdaad blijvend gevoerd worden, en de eindstreep is zeker nog niet bereikt. Het is belangrijk dat te realiseren. Maar ik ben ervan overtuigd dat de oplossing zal gevonden worden in de rechtbanken. De dagdagelijkse rechtspraktijk en de daaruit voortvloeiende rechtspraak vormen een onuitputtelijke bron van casuïstiek, die het mogelijk maakt om standpunten en meningen blijvend te verfijnen. Ik vertrouw in deze materie veel meer op het resultaat van de dagelijkse debatten in de rechtbank, dan op de debatten in het parlement. Politici zijn, men kan het hen niet eens verwijten, zeer gevoelig voor de publieke opinie, zeker als over strafrecht gaat. De magistratuur heeft wat dat betreft een niet te onderschatten voordeel ten opzichte van de politiek: zij draagt niet de molensteen van de publieke opinie rond haar nek. Haar mandaat, haar opdracht hangt niet af van een herverkiezing door de grillige massa. Want het blindelings volgen van die publieke opinie, draagt – zeker dezer dagen – grote gevaren in zich. Hetgeen mij brengt tot het 2^e punt in mijn betoog, de verwachtingen van de maatschappij ten aanzien van Justitie, en ten aanzien van het strafrecht in het bijzonder.

5. De verwachtingen van de bevolking ten aanzien van Justitie

Naast deze hele problematiek rond het lot van onrechtmatig verkregen bewijs, is er een tweede belangrijk onderwerp waar de meningen van magistratuur en advocatuur elkaar ontmoeten, en dat is de vrijheidsberoving als reactie op gepleegde criminaliteit, zij het als straf, zij het als voorlopige hechtenis.

We kunnen er niet om heen: vanuit de publieke opinie is er een zeer grote roep, een bij wijlen bijna hysterische roep naar meer repressie. *“Het moet gedaan zijn met die criminelen, dit kan toch niet meer, België is een openland waar volstreekte straffeloosheid heerst etc.”* U kent dit soort taferelen vanuit het nieuws en van op sociale media. Opgelet: vanuit slachtofferkant is dit vaak een legitieme roep. En ik zeg ook niet dat deze geluiden zomaar genegeerd moeten worden. Ze vertolken een diep geworteld gevoel bij de bevolking, en het zou onverstandig zijn dit zomaar naast zich neer te leggen. Maar het is ook een emotionele roep, vaak van direct betrokkenen, die ook als zodanig geplaatst moet worden. Het is vooral een roep die opborrelt vanuit een diep gevoel van onmacht. Hoe is dit kunnen gebeuren? Men begrijpt het niet, en men wilde uiteraard ook niet dat het gebeurde...

De indruk ontstaat dat de magistratuur niet ongevoelig is voor deze roep, hierin aangezweept door de politiek: *no longer soft on crime!* Specifiek met betrekking tot de drugsproblematiek is er uiteraard *the war on drugs*, die opgevoerd moet worden. Bepaalde burgemeesters van bepaalde Antigoonsteden hebben er zelfs hun handelsmerk van gemaakt. Maar Justitie moet niet aan politiek doen.

Op zich is het geen verwijt dat de magistratuur oor heeft naar wat er leeft bij de bevolking. Een omgekeerde houding zou zelfs het verwijt van “ivoren toren”-mentaliteit met zich mee kunnen brengen. Maar in de huidige situatie schuilt een dubbel gevaar. Ten eerste moet de vraag gesteld worden welke verwachtingen Justitie zelf creëert als zij beweert dat ze criminaliteit kan beheersen? Ten tweede bestaat er zoiets als wetenschappelijke inzichten die niet ondersteunen dat repressie een effectief middel is tegen criminaliteit. Beide gevaren zijn alleszins hoogst problematisch aangezien Justitie dan altijd gedoemd is om te mislukken, hetgeen jammer genoeg het gevoel is, dat dezer dagen leeft: Justitie faalt...

Wat de verwachtingen van de samenleving ten aanzien van het strafrecht betreft, voltrekt zich een ontwikkeling die mij al zeer lang zorgen baart. Vroeger was het redelijk eenvoudig. Er werd een misdrijf gepleegd, en het strafrechtelijk apparaat ging op zoek naar wie de dader was van het gepleegde misdrijf. Dit is in essentie nog steeds waar het strafrecht volgens mij om zou moeten gaan. Volgens mij bestaat de taak van het strafrecht erin om op een beschaafde manier te reageren op gepleegde criminaliteit. Maar gaandeweg werd het toepassingsgebied van het strafrecht ruimer en ruimer. Zowel materieel gezien, als temporeel.

Materieel gezien doordat steeds meer domeinen in de samenleving gesanctioneerd werden met strafrechtelijk bepalingen. In het milieu recht, het sociaal recht, noem maar op. Daarnaast werden er ook steeds meer en meer misdrijven in het leven geroepen en deze misdrijven werden ook steeds preciezer en preciezer gedefinieerd, zoals we gisteren ook nog mochten vernemen van onze minister van Justitie. Als er iets fout loopt in de samenleving, moet het strafrecht het oplossen. *Criminal justice to the rescue*, zo lijkt het wel.

Naast deze materiële uitbreiding van het toepassingsgebied, vond er ook een temporele uitbreiding plaats. Het strafrecht moet nu ook beletten dat er nog criminaliteit wordt gepleegd. Justitie moet zelfs zo snel mogelijk tussenkomen om criminaliteit te voorkomen, vooraleer ze gepleegd wordt. Justitie moet overal ogen en oren hebben, de samenleving continu monitoren, om in te grijpen van zodra ook nog maar het gevaar bestaat dat iemand een crimineel feit zou gaan plegen.

Dit is uiteraard een enorm problematische doelstelling, want zij houdt het gevaar in zich dat wanneer er dan uiteindelijk toch criminaliteit wordt gepleegd – hetgeen onvermijdelijk is – dit steeds een falen van Justitie in zich houdt. Dit is een gigantisch hellend vlak. En ik denk dat we ons daar volop op bevinden. En doe de veiligheidsgordels maar aan, want we gaan nog een tijdje serieus naar beneden glijden. Dit is een logische denkfout die absoluut verbannen moet worden. Het is evident niet de schuld van Justitie dat misdrijven worden gepleegd. Maar Justitie moet dus ook niet pretenderen dat ze criminaliteit kan beheersen, ook niet met strenge straffen.

Wat deze overtrokken verwachtingen van de samenleving ten aanzien van het strafrecht betreft, begint het overigens naar het hilarische te neigen. Onderzoekers worden thans ingeschakeld om de vermeende moord op een wolf te onderzoeken, en een Luikse onderzoeksrechter gaat zelfs nagaan wat er strafrechtelijk schort aan het overdreven vallen van de regen in de Ardennen, de voorbije maanden. Opgelet: als er wat dit laatste betreft fouten of nalatigheden zouden zijn geweest van overheidsinstellingen, mag dit uiteraard onderzocht worden. Maar dit is niet de taak van het strafrecht.

Zoals jullie zullen weten, ben ik een grote fan van het strafrecht, maar zelfs ik verwacht niet dat het strafrecht alles kan oplossen. Is het niet tijd om terug te keren naar de essentie? Al was het maar om te vermijden dat we onrealistische verwachtingen creëren bij de bevolking. Als de verwachtingen te hoog zijn, zijn teleurstellingen onvermijdelijk. En zoals gezegd, dreigt dan het gevaar dat Justitie de schuld van alles krijgt.

Dit alles leidt logischerwijze tot frustraties. Ik heb de indruk dat dit gevoel ook leeft bij de magistratuur: *“We krijgen de schuld van alles, maar we hebben eigenlijk niet de mogelijkheid, niet de middelen om er iets aan te doen. En als er dan toch geroepen wordt om meer repressie, dan zullen we dat toepassen. Dan kan men ons dat tenminste niet verwijten.”* Dit is een begrijpelijke, maar geen lovenswaardige reactie.

Het is alleszins een vaststaand feit dat de gevangenisstraffen de laatste decennia zijn opgelopen, daarover kan geen twijfel bestaan. Daar bestaan cijfers over. Het is ook mijn persoonlijk aanvoelen, en het is ook het gevoel dat leeft bij de Confraters die ik dagelijks zie in de rechtbanken. De straffen, en de duur van de voorlopige hechtenis, zijn gigantisch gestegen in de laatste 10 jaar. We kunnen niet anders dan vaststellen, dat de magistratuur heeft toegegeven aan de roep van de publieke opinie naar meer repressie. Mij komt het over als een teken van machteloosheid en hulpeloosheid.

Dit brengt mij bij het tweede probleem van die roep om meer repressie. Het werkt niet. Het werkt gewoon niet. En op zich hoeft dat niet te verbazen, want daar bestaat gigantisch veel criminologische literatuur over. Maar die is niet of onvoldoende bekend. Ik denk dat het tijd is om vast te stellen, dat we hier geconfronteerd worden met een structureel kennisprobleem

over strafrecht en vooral over criminaliteit. Ook in de maatschappij. Iedereen kent Freud en diens psychoanalyse. Einstein en Copernicus zijn gekende namen in de wiskunde en de fysica. Uit de kunstwereld kent iedereen Di Vinci en Michelangelo. Uit de literatuur Shakespeare, Tolstoj en Proust. Niemand kent Beccaria, de rechtsgeleerde die 250 jaar geleden al kennis neerschreef die heden ten dage volstrekt niet toegepast wordt. De inzichten van die man, zijn nog steeds van onschatbare waarde.

Eén daarvan luidt: *‘De beste preventie voor criminaliteit is niet de wreedheid van de straf maar wel het feit dat het onmogelijk is haar te ontlopen. De zekerheid dat men gestraft zal worden, zij het zonder overdreven strengheid, maakt beslist een diepere indruk op de mens dan het risico van een andere, veel zwaardere sanctie, waaraan men heimelijk hoopt toch te kunnen ontsnappen.’* Het lijkt de evidentie zelve. Hoe groot de dreiging van de straf ook moge zijn, mensen zullen altijd denken: mij gaat dat niet overkomen. Mij gaan ze toch niet pakken. Dus die hoge straffen schrikken hoegenaamd niet af. Maar deze elementaire kennis zijn we heden ten dage vergeten. En zo is er zeer veel criminologisch wetenschappelijke kennis die volstrekt genegeerd wordt.

En dat is vreemd. Als de corona-crisis ons één zaak zou moeten geleerd hebben, is het dat wetenschap nuttig kan zijn voor een samenleving. Wat zou Beccaria toch jaloers zijn op de huidige virologen, als hij zou zien hoe hard naar hen geluisterd wordt. Volgens sommigen weliswaar te veel, volgens anderen toch nog weer te weinig, maar ze vormen wel onmiskenbaar de kern van het debat. Niet zo binnen Justitie. Wetenschappelijk kennis wordt volstrekt genegeerd. Met betrekking tot de straftoemeting gedraag Justitie zich eigenlijk een beetje zoals de anti-vaxxers: wetenschappelijke kennis wordt vakkundig naast zich neergelegd. We weten niet precies waarom, maar we denken dat we harder moeten straffen. Justitie bestrijdt criminaliteit zo’n beetje op basis van het buikgevoel. En dat is gevaarlijk. Want wat verstandig is in het strafrecht, is vaak net het omgekeerde van wat het buikgevoel aangeeft.

Iedereen denkt blijkbaar ook zomaar dat hij deskundig is in het bestrijden van criminaliteit. Misschien is een zekere bescheidenheid toch op zijn plaats. Wij zijn – allemaal – in de eerste plaats juristen. En we zijn dus opgeleid in de rechten. Maar we zijn daarom nog geen

criminologen. En we zijn al helemaal geen experts in criminaliteitsbestrijding. Ik denk dat we het er over eens kunnen zijn dat criminaliteit een uiterst complex samenlevingsfenomeen is. Ik denk dat we er ook van uit kunnen gaan dat criminaliteit steeds een deel zal blijven uitmaken van onze samenleving. Het is dan ook van belang om bescheiden te zijn. De complexiteit van criminaliteit overstijgt de deskundigheid van een loutere jurist vele malen.

En dat is dan ook één van de problemen waarmee Justitie zich thans geconfronteerd ziet: er is een evolutie geweest van recht spreken naar criminaliteit bestrijden, wat een gans ander domein en dus ook een gans andere expertise vereist. Criminaliteit bestrijden, is iets anders dan recht spreken. We moeten ons dus blijven scholen, blijven bekwamen, want eigenlijk voeren we een job uit waar we maar zeer deels voor opgeleid zijn. Het is van belang dat we dat beseffen en open blijven staan voor nieuwe kennis. Het doet me dan ook veel plezier om te vernemen dat er steeds meer criminologen worden aangenomen. Luister naar hen! Zij beschikken over kennis, die wij niet hebben!

Wat geldt voor gewone criminaliteit, geldt nog veel meer voor het nog complexer fenomeen van de georganiseerde criminaliteit. De klassieke criminaliteit laat zich al niet zomaar reguleren, laat staan dat de internationaal georganiseerde criminaliteit zich zomaar laat reguleren door eenvoudigweg de straf te verhogen. Hierin geloven getuigt van een ongeziene naïviteit. Maar ook daar zien we maar één tendens: zwaarder en harder straffen.

Eigenlijk heeft operatie Sky aangetoond dat dit allemaal niet werkt... De zaak waarbij politie en parket er in zijn geslaagd om de cryptofoons van criminelen te kraken. Dat was natuurlijk schitterend politiewerk. En het heeft ertoe geleid dat men in 42 dagen tijd, 27 ton cocaïne heeft kunnen onderscheppen. Alleen al in de haven van Antwerpen. Voor mij toont dit aan dat het tot dan gevoerde beleid geen enkele impact heeft gehad: tot begin dit jaar kwamen er maandelijks blijkbaar tientallen tonnen cocaïne binnen, ondanks het feit dat de straffen hier ondertussen gigantisch waren gestegen. Dat is natuurlijk gewoon het gevolg van wat Beccaria al wist: hoge straffen schrikken niet af... Men gaat er toch altijd van uit, dat men niet gepakt zal worden... Daar ligt het probleem, en dat is waarom straffen niet werken om criminaliteit te voorkomen. Maar ondertussen zitten onze gevangenissen vol met lang gestraften, en er komen er maar bij. En dat allemaal voor niets, want het heeft geen effect.

En het wordt al helemaal ironisch, wanneer we de problematiek van de strafuitvoering hier bovenop leggen. Terecht wordt al jarenlang aangeklaagd dat de gevangenisstraffen die worden opgelegd door de rechter, niet of slechts in beperkte mate worden uitgevoerd. We weten allemaal dat straffen onder de 3 jaar onder ET worden uitgevoerd, en dat voor straffen boven de 3 jaar er de 1/3 regel geldt. Ik ga hier niet het hele debat voeren, maar het is een vaststelling dat de straffen die de rechters opleggen verhogen omdat men rekening houdt met het feit dat de straffen niet of slechts gedeeltelijk worden uitgevoerd. De geboorte van gevangenisstraffen van 3 jaar en 1 dag of van 37 maanden, zijn daar het levende bewijs van.

De ironie wil dus dat dat de gebrekkige strafuitvoering mede oorzaak is voor de verhoging van de gevangenisstraffen. Maar door nog hogere straffen uit te spreken, kan de strafuitvoering nog minder behoorlijk gebeuren. De huidige strafuitvoering pompt de strafmaat bijgevolg kunstmatig op, wat op haar beurt weer leidt tot verdere overbevolking van de gevangenissen, die de oorspronkelijke oorzaak was van de huidige strafuitvoering. Men moet geen helderziende zijn, om de neerwaartse spiraal te zien. En ik denk dat de magistratuur haar eigen verantwoordelijkheid voor de niet-uitvoering van de gevangenisstraffen danig onderschat. Zoals reeds elders geschreven, bestaat de oplossing erin dat magistratuur en wetgevende macht rond de tafel gaan zitten, om deze negatieve spiraal voor eens en altijd te doorbreken, en om voor de toekomst een gans nieuw systeem uit te denken.

Ik sluit mijn 2^e onderdeel, dat over de verwachtingen van de samenleving ten aanzien van het strafrecht, hiermee af. Volgens mij zijn dit de twee belangrijkste problemen van Justitie: de doorgeslagen Antigoon-leer en de ontspoorde straftoemeting. Eigenlijk draait het allemaal rond die evolutie van recht spreken naar criminaliteit bestrijden. De strenge conclusie is dat het juridische sinds Antigoon overboord gegooid is, en dat we niet voldoende bekwaam zijn om aan criminaliteitsbestrijding te doen. Het hoeft dan ook niet te verbazen dat het niet goed gaat met Justitie...

6. Oplossingen

Ik kom tot het slot van mijn uiteenzetting. Zoals aangekondigd, zal ik een paar suggesties doen waarvan ik hoop dat ze de hierboven aangehaalde problemen mee zouden kunnen oplossen. Het zijn bescheiden suggesties, maar ik meen dat ze een aanzet kunnen vormen voor een ruimere beweging.

6.1. Een interactiever debat: intens maar hoffelijk

Als de analyse is, dat het gesprek tussen magistratuur en advocatuur thans wat mank loopt, dan ligt de oplossing eigenlijk voor de hand: laat ons het gesprek terug aanknopen. Als de vaststelling is, dat er een soort dovemansgesprek is ontstaan waarbij er niet meer naar elkaar geluisterd wordt, laat ons dan interactiever met elkaar omgaan.

Vanzelfsprekend op een hoffelijke manier. En ik kies bewust het woord hoffelijk, veeleer dan het vaak gebruikte begrip respectvol. De laatste tijd zegt men dat vaak: we moeten meer respect hebben voor elkaar. Dat is waar uiteraard, maar ik vind dat het verdergaand mag zijn dan dat. De lat mag hoog gelegd worden. Het woord respect behelst namelijk een grotere afstand dan ik voor ogen houdt. De term hoffelijk houdt iets meer betrokkenheid in zich, meer goede wil: laat ons het goed met elkaar voorhebben! Dat is eigenlijk de boodschap.

Maar los van deze louter semantische discussie: laat ons vooral veel interactiever met elkaar in debat gaan. De tijd dat de magistraat passief luisterde naar de monoloog van de advocaat, zou verleden tijd moeten zijn. Dit houdt immers het gevaar in dat de advocaat argumenten aandraagt die volgens de magistraat volstrekt naast de kwestie zijn en omgekeerd, dat de magistraat op zijn honger blijft aangaande discussiepunten die helemaal niet behandeld worden in de pleidooien. Dit leidt inderdaad tot onwenselijke dovemansgesprekken waar niemand iets aan heeft. Uiteindelijk is het de bedoeling dat op de Rechtbank een zinvol debat wordt gevoerd.

Als er iets gepleit wordt, wat onredelijk lijkt, mag de advocaat daar ook op aangesproken worden. Want als een advocaat echt iets te zeggen heeft, als hij heeft nagedacht over zijn standpunt en als hij weet waarover hij pleit, wat is er dan mis mee om met hem in debat te gaan en hem te confronteren met bepaalde zaken? Met elementen uit het dossier, of met juridische inzichten die anders zijn? Want als wij als advocaten willen dat er opnieuw naar ons geluisterd wordt, moeten we er ook voor zorgen, dat datgene wat we zeggen, het beluisteren waard is. Interactie veronderstelt dus ook kennis van zaken. Ik denk dat dit het niveau van het debat alleen maar ten goede kan komen. Op die manier kan een interactiever debat zelfs een vorm van kwaliteitsbewaking in zich houden. Op voorwaarde uiteraard, dat alles op een hoffelijke wijze plaatsvindt.

Op dit ogenblik is het probleem eigenlijk net het omgekeerde: bij de advocatuur leeft het gevoel dat de rechter zich al lang een mening heeft gevormd over de zaak, nog voor we zijn begonnen te pleiten. Dat het allemaal geen enkele zin meer heeft, wat wij ook zeggen. Op deze manier vindt er geen debat plaats, maar een schijnvertoning waar niemand bij gebaat is: een rechter die niet luistert, en een advocaat die in de wind staat te pleiten. Actief luisteren is een zeer belangrijke eigenschap van de magistraat, misschien wel de belangrijkste.

6.2. De moed hebben om de publieke opinie correct te informeren

Ik heb uiteengezet dat één van de grote problemen erin bestaat dat de samenleving onrealistische verwachtingen heeft ten aanzien van het strafrecht. We moeten met z'n allen – samen dus – trachten de publieke opinie op het juiste spoor te krijgen. Dat is uiteraard een huzarenstuk. En daar is in de eerste plaats een taak weggelegd voor de politiek. Maar daar vrees ik voor, gezien het feit dat politici ook door diezelfde publieke opinie moet verkozen worden. Er is de rol van de media, iets waar 1^e Advocaat-Generaal bij het Hof van Cassatie Ria Mortier tijdens haar mercuriale zinvolle zaken over heeft gezegd.

Maar er is ook een taak weggelegd voor de magistratuur. Communiceer meer in het publieke debat. Onderga niet uitsluitend de publieke opinie, maar geef haar mee vorm. Leg uit hoe strafrecht werkt, wat haar mogelijkheden zijn en vooral ook wat haar beperkingen zijn. Ik

meen dat de magistratuur daar veel beter voor geplaatst is dan de advocatuur. Ons geloven ze toch niet. Aan ons kleeft – en dat is niet onbegrijpelijk – toch steeds het etiket van partijdigheid. Dat is iets waar de magistratuur veel minder last van heeft.

Doe het vanuit de overtuiging dat de verwachtingen van de samenleving moeten getemperd worden. Het is een welgemeende suggestie: het zal de druk van Justitie wegnemen. Doe er dus uw voordeel mee! Misschien kan de taak van de rechter dan terug meer verschuiven naar “recht spreken” in plaats van “criminaliteit bestrijden”. Misschien kunnen de straffen dan ook normaliseren, zodat ze op een fatsoenlijke manier kunnen uitgevoerd worden.

Ik merk overigens al dat er steeds meer leden van de zetel van zich laten horen, ook op sociale media. En dat ze durven ingaan tegen de roep naar meer repressie. Ik denk dat dit een zeer goede evolutie is.

Leg bijvoorbeeld ook uit dat wanneer een verdachte in vrijheid wordt gesteld, uit voorlopige hechtenis, dit niet betekent dat hij vrijgesproken wordt. Dat het onderzoek nog verder loopt, en dat een rechter op een later tijdstip in ieder geval nog een uitspraak zal doen aan het eind van het onderzoek. Ik hoor dat bijna nooit meer zeggen.

Vandaar mijn oproep: *“Magistraten, laat uw stem horen in het publieke debat.”* Aan het begin van de corona-crisis zei de toenmalige minister: *“Blijf in uw kot, ik meen het hè.”* Ik zou durven parafaseren en zeggen: *“Rechter, kom UIT uw kot! Ik meen het ook.”* De magistratuur kan een unieke positie innemen in het maatschappelijk debat. Maar voorlopig doet zij dat, naar mijn mening, nog veel te weinig.

6.3. Meer communicatie tussen magistratuur en wetgever

Ook tussen de magistratuur en de wetgever moet dringend meer overleg komen, zeker inzake de neerwaartse spiraal van de straftoemeting en de strafuitvoering. Ik vrees dat de niet-uitvoering van de korte gevangenisstraf een historische vergissing gaat blijken te zijn... Het is de bron geweest van het gevoel van straffeloosheid. Deze materie behoeft dringend een oplossing, want naar mijn mening is de mank lopende strafuitvoering één van de grootste problemen in het strafrecht. Maar er is heus een oplossing mogelijk.

6.4. Meer betrokkenheid tussen zetel, parket en advocatuur: receptie!

Tot slot denk ik dat het nuttig is dat wij met z'n allen geregeld overleg plegen. Ik denk dat het van wezenlijk belang is dat wij terug meer begrip en inzicht krijgen in elkaars rol en taak. En dat kan uitsluitend wanneer wij voldoende met elkaar communiceren.

Ik wil hier, aan het eind van mijn betoog, ook graag herinneren aan het feit dat de advocatuur een wezenlijke maatschappelijk rol vervult. Het zal jullie – neem ik aan – niet verbazen dat ik doordrongen ben van het belang van de advocatuur in het strafrecht.

Wij moeten in de eerste plaats het dossier kritisch bespreken met de cliënt. Misschien is dit iets, waar patrons terug meer de nadruk op moeten leggen bij jonge stagiairs. Het is onze taak om de cliënt te wijzen op de elementen in het dossier die in zijn nadeel zijn, en hem daarmee te confronteren. De advocaat als eerste rechter. In die zin helpen wij ook tot het verwerven van inzicht bij de cliënt.

Studies tonen aan dat het ook effectief zo is: sinds de invoering van de Salduz-bijstand, is het aantal bekentenissen tijdens verhoren danig gestegen. Dat hoeft heus niet te verbazen. Wij moeten cliënten verdedigen, en heel vaak is een bekentenis de beste verdediging.

Het is blijkbaar ook van belang nog eens te herinneren aan het feit dat wij geen vijanden zijn van politie en parket. Tijdens een proces zijn wij hooguit tegenstanders, maar nooit vijanden. Al lachend zeg ik wel eens, dat politie en parket integendeel onze werkgevers zijn, want als zij de criminelen niet pakken, kunnen wij ze niet verdedigen. En dan hebben wij ook geen werk... Maar wij zijn dus niet de te verslagen vijand. Men schijnt soms te vergeten dat wij ook in deze samenleving leven. Wij zijn ook gebaat met een veilige samenleving. Wij hebben partners en kinderen waarvan wij willen dat deze veilig over straat kunnen rondlopen. Het is dus niet zo dat het de taak van de advocatuur is om er voor te zorgen dat criminelen vrijuit gaan. Het is wel onze taak om na te gaan of de wet werd nageleefd.

Als laatste zou ik nog willen wijzen op nog een andere maatschappelijke taak, die uit het oog verloren lijkt te geraken. Wij zijn uiteindelijk ook diegenen die de uitspraken met de cliënten bespreken. Uiteindelijk zijn wij het, die moeten trachten uit te leggen waarom de rechter zus

of zo beslist heeft. Dat is dezer dagen – en ik laat mij vertellen dat dat niet uitsluitend in het strafrecht zo is – een uiterst moeilijke taak geworden. Zeker wanneer wij ons zelf niet meer kunnen vinden in de uitspraken die gedaan worden, wanneer wij het zelf ook niet meer begrijpen. Als u ons ongelijk geeft, leg ons dan tenminste goed uit waarom. Zodat wij het ook kunnen uitleggen aan de cliënt. Dit is een taak waarvan ik moet toegeven, dat het soms moeilijk is om loyaal te blijven aan Vrouwe Justitia.

Vandaar dus deze finale oproep om te beseffen dat wij samen moeten werken aan datgene wat ik de taak van het strafrecht vind: op een beschaafde manier reageren op gepleegde criminaliteit. Samen zoeken naar het antwoord op de vraag wat dat dan juist moet betekenen. En dat kan uitsluitend als wij voldoende met elkaar communiceren en naar elkaar blijven luisteren. Ik ben ervan overtuigd dat wij op die manier – om het met de woorden van het gelijknamige TV-programma te zeggen – samen een gigantische stap kunnen zetten richting ideale wereld. En dat de eerste hernieuwde stap daartoe kan gezet worden op de receptie zodadelijk.